

Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

Prostitutsioon Eestis: sotsiaalsed riskid ja majanduslik surve

Sotsioloogilise uuringu materjalid

**Autorid: Iris Pettai, Ivi Proos, Helve Kase
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut**

Tallinn 2003

Saateks

Prostitutsioonist on saanud kindel osa eestimaalaste elus. Loeme ajalehtedest, kuulame raadiost, näeme TV-s peaaegu üle päeva uudiseid prostitutsiooniärist, ebaseaduslikest bordellidest, alaealiste prostitutsioonist, vägivallast prostituutide vastu jne.

Pole ju mingi saladus, et Eestis on peale odava viina ka prostituudid üks kindel turismimagnet. Ekspertide hinnangul siseneb Eesti hoogsalt ka rahvusvahelise seksiäri võrgustikku. Rahvusvahelised sidemed võimaldavad vahendada naisi Eestist ja SRÜ riikidest teiste riikide seksiärisse, mis toodab omanikele ja vahendajatele suuri kasumeid.

Eestis on prostitutsiooni vahendamine keelatud, ometi on üksnes Tallinnas tagasihoidlikel hinnanguil üle 50 bordelli. Eesti Päevaleht (13.november, 2003) pakub Tallinnasse koguni 60-100 lõbumaja. Aegajalt puhkevad teravad diskussioonid selle üle, kas prostitutsiooniäri legaliseerida, võtta riikliku kontrolli alla või hoopis vastupidi, piirata ja ohjeldada. Eestil on ülim aeg välja töötada oma selge poliitika ja riiklik nägemus prostitutsiooniküsimustes ja seda kahel põhjusel. Esiteks seetõttu, et ees seisab astumine Euroopa Liitu, mis annab uusi võimalusi rahvusvahelise prostitutsiooniäri tugevnemiseks Eestis. Teiseks, naabermaades, Rootsis ja peatselt ka Soomes, rakendatav seksteenuste ostmise keelustamine toob suure tõenäosusega kaasa senisest oluliselt suurema seksituristide tulva Eestisse.

Eestis on prostitutsiooni äärmiselt vähe uuritud. Senistes uuringutes on püütud kajastada peamiselt prostituutide olukorda. Elanikkonna suhtumisi ja arusaamu prostitutsiooniärist pole selgitatud. Käesoleva aasta suvel korraldas Eesti Avatud Ühiskonna Instituut esmakordselt uuringu, et tundma õppida ja analüüsida Eesti täiskasvanud elanikkonna hoiakuid prostitutsiooni kohta. Prostitutsiooni analüüs on üks osa Avatud Eesti Fondi toetusel tehtud uuringust "Vägivald ja naiste tervis".

Uuringu kontseptsiooni ja meetodika töötasid välja Ivi Proos ja Iris Pettai. Uuringu tehniliseks korraldajaks oli firma Saar Poll. Uuringus küsitleti intervjuu meetodil 1 008 inimest, vanuses 15 – 74. Küsitletutest oli naisi 544 ja mehi 464. Uuringu valim koostati juhumeetodil ning see oli esinduslik rahvastiku mudeli suhtes. Uuringu tulemusi saab interpreteerida kui Eestile iseloomulikke seoseid ja trende.

Uuringu eesmärkideks oli selgitada:

- Elanikkonna suhtumist prostitutsiooni. Kuivõrd peetakse prostitutsiooni ühiskonna elu loomulikuks osaks, kuivõrd sotsiaalseks probleemiks, mille levikut tuleb igati tõkestada;
- Millised sotsiaalsed rühmad suhtuvad positiivselt ja soosivalt prostitutsiooni ning lõbumajadesse, millised sotsiaalsed grupid prostitutsiooni levikut Eestis taunivad;
- Kuidas suhtutakse prostitutsiooni legaliseerimisse;
- Millised on peamised põhjendused ja argumendid prostitutsiooni soosimiseks;
- Millised on Eestis levinud prostitutsiooni toetavad müüdid ja illusioonid;
- Milline on Eesti meeste huvi ja motivatsioon külastada lõbumaju.

Veidi taustast

Prostitutsioon Eestis.

Prostitutsioon esimene Eesti Vabariigi ajal. Pärast Eesti iseseisvumist kuni nõukogude okupatsioonini oli prostitutsioon legaalne. **1920. aastal** kehtestas Tallinna linnavalitsus uue prostitutsioonimääruse, mis laienes kogu riigile. Prostituudi tegevuseks oli vaja komblusmiilitsa luba ning prostituudid pidid läbima kohustusliku arstliku läbivaatuse. Määrus kohustas suguhaigeid kodanikke sundkorras ravima, mis pidi takistama nakkuse levikut. Komblusvalveamet registreeris 1920. aastal Tallinnas umbes 600 prostituuti, kuid nende tegelik arv võis olla märksa suurem. **1921.** aasta algul jõudis Tallinna linnavalitsus seisukohale, et linnas tuleks avada avalikud lõbumajad

Prostitutsioon nõukogude perioodil. **1940.** juunis, koos Eesti okupeerimisega Nõukogude Liidu poolt, lõppes legaalse prostitutsiooni ajajärk. Pärast Eesti liitmist Nõukogude Liiduga, augustis 1940, võeti vastu seadus, mille järgi sai lõbunaisi karistada, saates neid sundkorras töölaagrisse kuuest kuust kuni kolme aastani.

Prostitutsioon teise Eesti Vabariigi ajal. **1991.** aastal hakkas prostitutsioon taas aktiveeruma. Eestis nagu paljudes riikides, on prostitutsioon avalikult lubatud, kriminaalkodeks näeb minimaalseid karistusi ette vaid prostitutsiooni vahendamise ja sellele tõukamise eest. 1990.aastate alguses vahendasid seksuaalakti ostu-müügi kuulutusi Eestis peale erootikaajakirjade ka mitmed suured ja soliidsed ajalehed. Täna on Eestile tüüpiline, kus mitteametliku bordellina tegutseb litsentsi omav võõrastemaja.

Prostitutsioon põhjanaabrite juures, Rootsis ja Soomes.

Rootsis kehtib alates 1999. aastast uus seadus, mis karistab prostituudi teenuse ostjat. Rootslaste uus seadus sätestab, et prostitutsioon on naistevastane vägivald ning sellise teenuse ostmine on kuritegu. Prostitutsiooni teenuse ostja on kohtulikult jälitatav ja karistatav. Rootsi sotsiaalabi süsteem on seadusejärgselt teinud tõsist tööd endiste prostituutidega. Rootsis on endistele prostituutidele välja arendatud spetsiaalsed rehabilitatsiooniprogrammid ning ametis eraldi sotsiaaltöötajad, kes tegelevad endiste prostituutidega ja aitavad neid uute tegevusalade valikul. Seaduse vastuvõtmisele Rootsis eelnes 20 aastat ettevalmistavat tööd: uuringuid ja olukorra kaardistamist, erinevaid ekspertiise, avalikke diskussioone, spetsialistide koolitamist jne. Rootsi avalik arvamus toetab selgelt seadusandlikku initsiatiivi prostitutsiooni piiramiseks riigis. Aastatel 2000 ja 2001 korraldatud elanikkonna küsitlused näitasid, et 80% elanikkonnast pooldas vastuvõetud seadust, mis keelustas prostitutsiooni ja mille sotsiaalseks mehhanismiks oli prostitutsiooniteenuse ostja karistamine.

Soomes toimub hetkel aktiivne avalik diskussioon kavandatava prostitutsiooni-seaduse üle, milles Soome tahab järgida Rootsi eeskujuga ning hakata kohtulikult karistama prostitutsiooniteenuse ostjaid. Aastal 2002 korraldatud avaliku arvamusuuringu andmetel toetab 55% elanikkonnast seadust, mis karistaks prostituudi teenuse ostjat.

Majanduslik surve seksiäri kiireks arenguks Eestis tuleneb Soome kavadest reguleerida prostitutsiooni uue seadusega, mis kriminaliseerib prostitutsiooniteenuse ostmise ja karistab teenuse ostjat ehk klienti. Kui Soome valib Rootsi eeskujul karmi hoiaku prostitutsiooni piiramiseks Soomes, annab see tugeva impulsi Soome seksituristide kasvavaks vooluks Eestisse. Eesti seksiäri muutub seeläbi senisest tunduvalt kasumlikumaks ja tekib majanduslik huvi seksiäri laiendamiseks Eestis.

Täiendavad **sotsiaalsed riskid** seoses prostitutsiooniäri tekivad olukorras, kus Eestis seksiteenuste turg oluliselt laieneb ja tekib täiendav nõudlus teenindajate ehk uute prostituutide järele. Noored naised ja neid on selgelt ohustatud sihtrühm kui Eestis kasvab järsult majanduslik huvi seksiäri laiendamiseks pärast uue prostitutsiooniseaduse vastuvõtmist Soomes.

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuring 2003.

Uuringu tulemused võimaldavad analüüsida täiskasvanud elanikkonna hoiakuid ja sellest tulenevalt viidata ka tulevikule ning näidata, millised tegurid võiksid soodustada või takistada prostitutsiooni leviku vähendamist keelustades ja karistades prostitutsiooniteenuse ostmist.

HINNANG PROSTITUTSIOONILE EHK SUHTUMINE LÕBUMAJADESSE.

Pidasime metoodiliselt parimaks variandiks peegeldada täiskasvanud elanikkonna hoiakuid prostitutsiooni, küsides inimestelt hinnanguid Eestis tegutsevatesse lõbumajadesse. Avalikkuse jaoks on eelkõige lõbumajad selliseks kohaks, millega seonduvad arusaamad prostitutsioonist ja seksiärist Eestis, kus toimub peamiselt seksteenuste ost ja müük.

Eesti karm kliima ja lühike suveperiood piirab prostitutsiooni levikut tänavatel ja maanteedel. Eesti ei ole ka sellist tüüpi transiitriik, nagu näiteks Poola, kus tekiks arvestatav nõudlus maanteedel tegutsevate prostituutide teenuste järele.

Eesti täiskasvanud elanikud (15 – 74 aastased) võib tulenevalt nende hoiakutest lõbumajade suhtes, jaotada nelja rühma:

1. **Lõbumajade veendunud pooldajad.** Sellesse rühma kuulub keskmiselt 13 % täiskasvanutest. Meestest 19 % ja naistest 7 %. Küsitlusega hõlmatud vanuserühmas (15-74 aastased) on Eestis mehi kokku 487 tuhat ja lõbumajade olemasolu peab väga vajalikuks kokku ca 63 tuhat meest (19 %). 15 – 74 aastaseid naisi on Eestis kokku 560 tuhat ja nendest suhtub lõbumajadesse väga pooldavalt ca 39 tuhat naist. Mõistagi ei tähenda positiivne hinnang („lõbumajad Eestis on kindlasti vajalikud“), et kõik lõbumajadele soosiva hinnangu andnud inimesed oleksid ka lõbumajade potentsiaalsed kliendid. Positiivne hoiak lõbumajade suhtes näitab eelkõige, et inimesed näevad lõbumajades teatud sotsiaalse regulatsiooni mehhanismi ja arvavad, et selline asutus peab ühiskonnas kindlasti olema;

2. **Lõbumajade toetajad.** Sellesse rühma kuuluvad inimesed, kelle suhtumine lõbumajadesse on pooldav, kuid kes ei ole oma hoiakutes nii kindlameelsed kui esimene rühm („võib olla on lõbumajad vajalikud“). Selles rühmas on keskmiselt 38 % inimestest, meestest 41 % ja naistest 35 %;
3. **Lõbumajade vastased.** On keskmiselt 24 % täiskasvanud elanikest, meestest 18 % ja naistest 30 %;
4. **Ilma kindla seisukohata.** 16 % inimestest ei ole kindlat seisukohta lõbumajade vajalikkuse suhtes, meestest 22 % ja naistest 28 %.

Üldhinnang olukorrale: Eesti inimeste arusaam lõbumajade vajalikkusest, mis näitab kaudselt ka nende suhtumist prostitutsiooni, on pigem positiivne, lõbumajasid ja prostitutsiooni passiivselt toetav. Soosiva suhtumisega on keskmiselt 51 % täiskasvanutest, meestest 60 % ja naistest 42 %. Eitava suhtumisega inimesi on märksa vähem, keskmiselt 24 %, meestest 18 % ja naistest 24 %.

Mehed, kes ise kasvõi mõne korra elu jooksul on enda hinnangul lõbumajas käinud, soosivad lõbumajasid veelgi enam. Lõbumaja kogemusega meestest pooldab lõbumajasid 76 %, lõbumajade veendunud pooldajaid on lõbumaja kogemusega meeste hulgas 44% (meestest keskmiselt 19%).

Kui Eestis peaks käivituma avalik diskussioon prostitutsiooniseaduse vastuvõtmisest analoogiliselt Rootsi või Soomega, tuleb arvestada et avalikkuse üldiste hoiakute foon on prostitutsiooni suhtes pigem soosiv kui eitav. Kui Eesti tahaks seadusandliku initsiatiiviga rõhutada oma kuulumist Põhjamaade kultuuriruumi ka prostitutsiooni reguleerimist puudutavates küsimustes, tuleb planeerida pikk ja põhjalik ettevalmistusperiood avalikkuse teavitamiseks ja probleemide selgitamiseks. Praegu ei ole Eesti inimestel selgeid hoiakuid prostitutsiooni suhtes ja järgnev analüüs näitab, et prostitutsioonist ei saada aru kui naistevastasest vägivallast ja kui sotsiaalsest löksust noortele naistele ja neiuksle.

Mis mõjutab meeste hinnanguid lõbumajadele?

- ❖ **Vanus.** Keskealised (31 – 50 aastased) mehed suhtuvad lõbumajadesse kõige positiivsemalt. Noored, alla 30 aastased ja üle 50 aastased mehed on kriitilisemad;
- ❖ **Tööala.** Juhtidena töötavad mehed soosivad lõbumajasid selgelt enam kui ükski teine tööala rühm. 79 % juhtidest pooldab lõbumajasid, kellest 32 % (meestest keskmiselt 19 %) on lõbumajade veendunud pooldajad;
- ❖ **Pere majanduslik olukord** hakkab meeste suhtumist mõjutama alates tasemest 3 000 krooni kuus pere liikme kohta. Tegemist on Eesti mõistes suhteliselt jõukate peredega. Mehed jõukatest peredest on teistest meestest enam lõbumajade veendunud pooldajad. Me eeldasime, et lõbumajadesse soosivamalt suhtuvad mehed on suurema tõenäosusega ka lõbumajade potentsiaalsed kliendid. Seega just perekonna materiaalne heaolu on üks tegur, mis võib suurendada meeste aktiivsust lõbumajade külastamisel;
- ❖ **Kooselu kestvus** mõjutab meeste suhtumist. Kriitiliseks piiriks on viis kuni kuus aastat väldanud kooselu partneriga, olgu ametlik - või vabaabielu. Kuus või enam aastat kooselu partneriga suurendab hüppeliselt meeste positiivset suhtumist lõbumajadesse;

- ❖ **Tervislik seisund** mõjutab lõbumajadesse suhtumist. Mehed, kes hindavad oma tervislikku seisundit paremaks, suhtuvad pooldavamalt ka lõbumajadesse. Erandiks on vaid alla 20 aastased mehed, kes hindavad oma tervist teistest meestest paremaks, kuid kes suhtuvad skeptilisemalt lõbumajadesse;

Mis **ei mõjuta meeste** hinnanguid lõbumajadele?

- **Elukoht.** Linnas ja maal elavate meeste suhtumine on ühesugune;
- **Perekonna seis.** Vallalised -, abielus - ja vabaabielus mehed suhtuvad lõbumajadesse sarnaselt, pooldajaid 59-62 %;
- **Isiklik sissetulek** ei mõjuta meeste hinnanguid lõbumajadele;
- **Haridustase** ei mõjuta meeste suhtumist, välja arvatud kõige madalama, põhiharidusega mehed, kes on lõbumajade suhtes kriitilisemad. See on otseselt seotud meeste vanusega. Põhiharidusega mehi on enam alla 20 aastaste ja üle 60 aastaste meeste seas. Mõlemad vanuserühmad olid teistest kriitilisemad lõbumajade suhtes;
- **Rahvus.** Eesti – ja vene rahvusest meeste hoiakud on sarnased;
- **Kooselu kvaliteet.** Tülid ja pahandused peres ei ole määravad meeste suhtumises lõbumajadesse. Mehed sagedaste peretülidega ja rahumeelsetest peredest suhtuvad lõbumajadesse ühtviisi;

Mis **mõjutab naiste** hinnanguid lõbumajadele?

- ❖ **Vanus.** Naiste hinnangutes on selge tendents, mida nooremad naised, seda positiivsem on nende hoiak lõbumajade suhtes. Erandi moodustavad vaid kuni 20 aastased neid, kes on lõbumajade suhtes kriitilisemad;
- ❖ **Haridus.** Naiste haridus mõjutab nende arusaamu lõbumajade vajalikkusest. Kõige soosivamalt suhtuvad lõbumajadesse kesk-eriharidusega ja kõrgema haridusega naised. Teistest tunduvalt kriitilisemad on põhiharidusega naised. Haridustase seonduv vanusega. Põhiharidus on eelkõige alla 20 aastastel vastajatel (kriitiliselt suhtuv grupp) ja põhiharidusega naised on veidi enam ka üle 60 aastaste naiste seas;
- ❖ **Perekonna seis.** Naiste perekonna seis mõjutab tugevasti nende hoiakuid lõbumajade suhtes. Vallalised naised on lõbumajade suhtes kriitilisemad kui partneritega elavad naised. Vabaabielus elavad naised suhtuvad aga lõbumajadesse märksa soosivamalt kui ametlikus abielus naised. Kõige liberaalsemad ja soosivamad on lõbumajade suhtes aga naised, kes suhtlevad küll kindla partneriga, kuid ei ela oma partneriga püsivalt koos, nn. külatusabielu variant. Seega, mida vabam on naiste kooselu vorm, seda soosivamalt suhtuvad naised lõbumajadesse;
- ❖ **Tööala.** Lõbumajade vajalikkust hindavad kõige kõrgemalt naised, kes küsitluse ajal olid töötud. Siin võib spekuloida mõttega, et vähemalt osa töötutest naistest võib kaaluda prostituudina töötamist ja on seetõttu soosivamad ka lõbumajade suhtes. Kõige kriitilisemalt suhtuvad lõbumajadesse tööl mittekäivad koduperenaised;
- ❖ **„Macho-orientatsiooniga“** naised suhtuvad lõbumajadesse soosivamalt. Macho-orientatsiooniga nimetame sellist gruppi naistest, kes eelistavad kindlasti töötada vaid meesjuhtide alluvuses ja peavad oluliseks meeste domineerimist poliitikas ja äris, ehk siis peavad meeste domineerimist kõikidel

elualadel tähtsaks ja paratamatuks. Kokku on macho-orientatsiooniga naisi meie uuringu andmetel veidi üle kolmandiku (37 %) kõikidest täiskasvanud naistest;

- ❖ **Isiklik sissetulek** mõjutab naiste hoiakuid lõbumade suhtes. Hoiakute murdejoon on ca 5 000 – 6 000 krooni piirkonnas, ehk siis naised kelle (bruto)palk on suurem kui 5 000 krooni on vabameelsemad (soosivamad) lõbumajade suhtes. Kuna suurem sissetulek kaasneb tavaliselt kõrgema positsiooniga ühiskonnas, siis võib üldistada, et kõrgema positsiooniga naised on lõbumajade suhtes vabameelsemate hoiakutega;
- ❖ **Naiste materiaalne iseseisvus.** Materiaalselt iseseisvad naised on soosivamad lõbumajade suhtes kui naised, kes sõltuvad oma kooselu partnerist materiaalselt;
- ❖ **Kooselu kvaliteet.** Naised konfliktsetest peredest (partnerite vahelised sagedased tülid) suhtuvad lõbumajadesse märksa kriitilisemalt kui naised, kelle suhted abikaasaga on rahumeelsed. Võib arvata, et naised, kes abikaasadega sageli tülitsevad ei ole oma abikaasade truuduses kindlad ja see mõjutab nende kriitilisemat hoiakut lõbumajade suhtes;
- ❖ **Elukogemus läbi abielude.** Esimeses abielus või kooselus olevad naised suhtuvad lõbumajadesse tunduvalt kriitilisemalt kui naised, kellel on olnud kaks või enam kooselu. Seega võib öelda, et elukogemus läbi erinevate kooselude muudab naiste suhtumise lõbumajadesse tolerantsemaks ja soosivamaks;

Mis ei mõjuta naiste hinnanguid lõbumajadele

- **Elukoht.** Linnas ja maal elavate naiste seisukohad ei erine;
- **Rahvus.** Eestlannade ja venelannade seisukohad suhtumises lõbumajadesse ei erine;
- **Pere majanduslik olukord** ei mõjuta naiste suhtumist lõbumajadesse;
- **Tervislik seisund.** Naiste tervislik seisund ei mõjuta nende suhtumist lõbumajadesse;

Kokkuvõtteks.

Meeste suhtumine lõbumajadesse ja kaudselt prostitutsiooni on naistega võrreldes pragmaatiline. Positiivne suhtumine, mida me käsitleme ka kui suuremat huvi lõbumajade suhtes, on eelkõige keskealistel, parema tervisliku seisundiga ja kõrgemal positsioonil olevatel meestel. Pikem kooselu alalise partneriga suurendab samuti meeste huvi lõbumajade vastu.

Naiste soosivam suhtumine lõbumajadesse on keerulisem ja mitmeti seletatav. Naiste hulgas võiks tinglikult tuua välja erinevaid sotsiaalseid rühmi, sõltuvalt naiste hinnangutest lõbumajadele. Kõigepealt nn. "edukate naiste rühm", ehk naised kõrgema positsiooniga. Edukaid iseloomustab kõrgem haridustase, suuremad sissetulekud ja suurem materiaalne iseseisvus. Edukad naised suhtuvad soosivamalt lõbumajadesse. Teiseks naiste grupiks, kes tähtsustavad lõbumajade vajalikkust teistest enam on "traditsioonilisi soorolle väärtustavad naised" ehk nn. macho-orientatsiooniga naised. Kolmandaks naiste grupiks, kes soosivad lõbumajade olemasolu, on töötud naised ja siinkohal võib hüpoteetiliselt spekuloida ka võimaliku pragmaatilise huvi suunitlusega.

Naiste hoiakute analüüs näitab selgelt, et naised ei näe prostitutsiooni laienemises ja lõbumajade võrgu suurenemises sotsiaalseid riske, ei mõtesta, mida tähendab lõbumajade ja prostitutsiooni kõikide vormide kiire areng Eestis. Et see tähendab tõsist ja potentsiaalset ohtu paljudele noortele naistele, keda laienev seksiturg võib kaasa haarata.

Täna on Eestis elavate inimeste üldistes hoiakutes on palju lihtsustusi ja levinud stereotüüpe, mille kohaselt prostitutsioonis nähakse ka positiivset, naiste tööhõivega seotud sotsiaalsete probleemide leevendamist. Kui Soome keelustab seadusega prostitutsiooni ostmise, siis pole kahtlust, et seksituru maht Eestis kasvab hüppeliselt. Turu kasvades vajatakse senisest enam ka prostituute ja järelkult muutub märgatavalt aktiivsemaks ka prostituutide värbamine noorte naiste hulgast, kellel ei ole alati piisavalt elukogemust ja teadmisi, et mõtestada oma tulevikku prostituudina.

HINNANGUD PROSTITUTSIOONILE: KEELUSTADA JA KARISTADA VÕI SEADUSLIKULT LUBADA

Eelnevast analüüsist selgus, et täiskasvanud elanike hoiakute üldine foon lõbumajade suhtes, kaudselt ka prostitutsiooni suhtes on „passiivselt soosiv“. Meestel domineerib soosiv suhtumine („lõbumajad on vajalikud“ – 60 %) selgelt eitava suhtumise („lõbumajasid pole vaja“ – 18 %) üle. Naiste hoiakutes on soosiv suhtumine samuti ülekaalus (42 % soosib ja 30 % eitab lõbumajasid), kuid mitte nii tugevasti kui meestel.

Seega Eesti täiskasvanud elanikkonna eelhäälestus prostitutsiooni suhtes on küllaltki salliv. Eelkõige lõbumajadesse koondunud prostitutsiooni võetakse kui paratamatut kaasnähtust turumajandusele, kus ostetakse-müüakse kõike, sealjuures üsna varjamatult ka intiimteenusid.

Seadsime oma uuringus vastajad põhimõtteliste valikute ette, inimesed pidid hindama, kuidas tuleks nende arvates Eestis prostitutsiooni reguleerida. Esmalt pidi vastaja tegema valiku, kas prostitutsiooni tuleks seaduslikult lubada või vastupidi, tuleks prostitutsioon keelustada.

Meeste hoiakud on selgelt määratletud. Ligi pooled täiskasvanud meestest (48 %) legaliseeriksid prostitutsiooni ja iga neljas mees (23 %) keelustaks prostitutsiooni. Veerand meestest ei oma kindlat seisukohta prostitutsiooni lubamise või keelustamise suhtes.

Naised jaotuvad kolme võrdsesse rühma. Kolmandik naistest legaliseeriks prostitutsiooni, järgmine kolmandik keelustaks ja viimane kolmandik ei oma kindlat seisukohta prostitutsiooni suhtes.

Prostitutsiooni keelustamise korral on põhimõtteliselt võimalikud kolm erinevat regulatsiooni, milline tegevus tuleks kriminaliseerida, ehk keda tuleks seaduslikult karistada. Kõige sobivamaks viisiks peavad inimesed prostitutsiooni vahendajate (lõbumajade pidajate) karistamist, seega Eestis siis praegu seadustatud varianti. Tegelik politsei- ja kohtupraktika on näidanud, et prostitutsiooni vahendamise kriminaliseerimine on keeruline ja seadus on vähe tulemuslik ehk teisiti öeldes,

seadusel puudub sotsiaalne tõhusus. Seega on prostitutsiooni vahendamise kriminaliseerimine Eesti tegelikus praktikas suhteliselt ebaõnnestunud regulatsioon.

Tähenduselt teisel kohal on vastajate jaoks prostituutide, teenuse müüjate karistamine. Eriti agressiivsete ja süüdistavate hoiakutega prostituutide suhtes on naisvastajad. Seega on küllalt levinud hoiakuks naiste seas, et prostitutsiooni puhul on oluline „kurja juur“ prostituudid, ehk teenuse pakkujad ise.

Põhjamaade eelistatuim variant, mis on Rootsis seadustatud ja mida Soome kavandab, karistada prostitutsiooniteenuse ostjat, meest, on Eesti inimese jaoks täna kõige arusaamatum ja vähemsoositud variant.

Seega võib prognoosida, et kui Eesti tahakski Rootsi ja Soome eeskujul lähitulevikus seadustada prostitutsiooniteenuse ostja karistamist, osutub see väga keeruliseks. Põhjuseks näeme ennekõike Eesti inimeste nõrka eelhäälestust käsitada prostituuti seksiäri ohvrina.

Eesti täiskasvanud elanike (15-74 aastaste) hinnangud prostitutsiooni seaduslikele regulatsioonidele

NAISED	Jah 63 % Ei 11 %	Karistada tuleks lõbumajade pidajaid	56 % Jah 21 % Ei	MEHED
	Jah 38 % Ei 29 %	Karistada tuleks mehi, kes prostituudi teenuseid ostavad	26 % Jah 50 % Ei	
	Jah 46 % Ei 24 %	Karistada tuleks prostituute, kes oma keha müüvad	31 % Jah 42 % Ei	
	Jah 34 % Ei 34 %	Prostitutsiooni ja lõbumaju tuleks seaduslikult lubada	48 % Jah 23 % Ei	

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2003

LÕBUMAJA KLIENDI PORTREE.

Eesti meestest on lõbumajades käinud 12%. Sarnane tase on ka Põhjamaades (Soome, Rootsi, Norra), kus meeste osakaal, kes oma elu jooksul on käinud lõbumajades, on 10-13%.

Regulaarset klientuuri, kes vähemalt mõned korrad aastas külastab, on 2 %, igakuiseid püsikliente on 0,6%. Välismaal on bordelle külastanud 3% Eesti meestest.

Iga teine klient on käinud lõbumajades 1-2 korda elus. Suuremate kogemustega klientuur, kes on lõbumajades käinud vähemalt 10 korda, moodustub vaid kümnendiku.

Lõbumajade klientuur eristub teistest meestest mõnede iseloomulike tunnuste taustal.

Mis **iseloomustab** lõbumajade klientuuri?

- ❖ **Vanus.** Kuigi klientuuri seas on mehi vanuses 21-66 eluaastat, on põhikliendid 21-50 aastased mehed. Kleindi keskmine vanus on 36 aastat, mis on Põhjamaadega võrreldes keskmiselt 10 aastat vähem;
- ❖ **Haridus.** Klientuuri seas on kõige vähem esindatud algharidusega mees. Rohkem on esindatud kesk-eri- ja kõrgharidusega mehed;
- ❖ **Perekonna seis.** Kuigi kõigist abielumeestest vaid iga 10nes kuulub klientuuri hulka, moodustavad abielumehed valdava osa klientuurist – kolmandiku, järgnevad üksikud ja vaba-abielumehed.
- ❖ **Isiklik sissetulek** ületab mõnevõrra Eesti keskmist;
- ❖ **Kooselu kvaliteet.** Lõbumajasid külastanud meestest iga viies on olnud abielus (vabaabielus) kolm või rohkem kordi, mis on kaks korda enam kui meeste seas keskmiselt. Uuringu andmetel on lõbumajasid külastavatel meestel raskem luua stabiilseid ja usaldusväärseid suhteid naistega. Nende kooseludes on sagedamini probleemiks abieluvälised suhted, alkoholism. Pooltele tundub, et abikaasa segab ja sekkub liigselt nende isiklikesse asjadesse;
- ❖ **Enesehinnang.** Iseloomulik on kõrgem hinnang oma välimusele, shtlemisoskusele ja läbilöögivõimele kui meestel keskmiselt;
- ❖ **Varased seksuaalkogemused.** Lõbumajades käivad mehed alustavad märksa varem seksuaalelu kui mehed keskmiselt. 15ndaks eluaastaks omab seksuaalkogemusi 18% (meestest keskmiselt 10%). 18ndaks eluaastaks on seksuaalelu alanud 76%l, meestest keskmiselt 55%l; Sarnaselt Rootsi klientuuri uuringu tulemustele alustab ka Eestis lõbumaja klient oma seksuaalelu keskmiselt 17-aastaselt.¹
- ❖ **Lapsepõlves kogatud vägivald.** Rohkem kui mehed keskmiselt on lapsena kogunud füüsilist vägivalda kas isa või eakaaslaste poolt;
- ❖ **Suhtumine lõbumajadesse.** Kolm korda enam kui mehed keskmiselt peab klient vajalikuks lõbumajade olemasolu. Iseloomulik on suur huvi ka muude sekstode, -teenuste vastu;
- ❖ **Suhtumine prostitutsiooni legaliseerimisse** on pooldavam kui meestel keskmiselt. Vähem pooldavad karistuse rakendamist prostituutide või klientide suhtes.
- ❖ **Tööalane staatus.** Poole klientuurist moodustavad nn “sinikraed” – töölised, teenindajad. Iga neljas on “valgekrae” (juht, spetsialist, ametnik), iga kolmas ei tööta (õppur, pensionär, töötu);
- ❖ **Suhe narkootikumidega.** 2 korda enam kui mehed keskmiselt on proovinud narkootikume.

Kokkuvõtteks.

Lõbumaja klientuuri hulka kuuluvad mehed kõigist ühiskonna kihtidest: elitaarsest tippjuhist lihttöölise või töötuni. Sarnaselt Põhjamaade klientuuriga on ka Eestis pool klientidest abielus või vabaabielus. Sarnaseid jooni Põhjamaade klientuuriga on veel mitmeid: varane seksuaalelu, väga suur huvi sekstode-teenuste vastu. Võrreldes Põhjamaades tehtud kliendiuuringutega on Eesti mehe eripäraks nooremaealisus. Eesti keskmine klient on 10 aastat noorem kui näiteks Rootsis. Põhjamaade

¹ Keeler, L. Jyrkinen(1977) M. Who`s Buying? The Clients of Prostitution. Proceeding of the Nordic Research Meeting on Prostitution. Helsinki.lk. 36-39

sotsioloogid täheldavad, et nende noorte meeste põlvkond on vähem huvitatud lõbumajadest kui eelmine generatsioon.

MÜÜTILISED ARUSAAMAD LÕBUMAJADE KÜLASTAMISE KOHTA

Millised mehed Teie arvates lõbumajades käivad?

Vastused skaalapunktile “nemad kindlasti + nemad ka” % -des

NAISED	78	... hea sissetulekuga mehed, kes saavad seda kulutust endale lubada.	81	MEHED
	71	... käivad mehed, kellel on jahedad suhted oma abikaasaga.	73	
	71	... mehed, kellel on suuremad seksuaalvajadused.	71	
	65	... lõbumajas oma stressi ja pingeid välja elamas.	69	
	64	... mehed, kellel on uudishimu näha, mis seal toimub.	66	
	46	... mehed, kellele meeldib oma seksuaalkogemustega kiidelda.	48	
	30	... füüsiliste puuetega mehed.	32	

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, 2003

Naiste ja meeste hinnangud lõbumajas käimise motiividele ja põhjustele erinevad vähe.

Hindamiseks pakutud seitsmest lõbumajas käimise eeldusest või motiivist toetab kriitiline mass (neljandik elanikkonnast) kolme:

- rahalised võimalused;
- suuremad seksuaalvajadused;
- jahedad suhted abikaasaga

Suuremat toetust leidnud motiivid tuginevad ühiskonnas levinud müütidele, et lõbumajades käib rikas, suurte seksuaalvajadustega mees, kelle abikaasa on jahe ja tõrjuv. Viies elanikkonnast peab lõbumajas käimise põhjusteks meeste stressi ja pinget ning meeste uudishimu näha, mis seal toimub. Vähem toetust leiavad hüpoteesid, et lõbumajades käivad mehed, kellele meeldib oma seksuaalkogemustega kiidelda või et see on koht seksuaalkontaktideks puuetega meestele. Klientuuri esindavad mehed toetavad kõiki motive ja põhjusi lõbumajades käimiseks rohkem kui elanikkond tervikuna.

Lõbumajades käimist hindab Eesti elanikkond kui loomulikku ja mõistetavat tegevust, milleks leitakse olevat tõsiseltvõetavad argumendid nagu meeste kõrgendatud seksuaalvajadused ja tõre ning tõrjuv abikaasa. Rahaliste võimaluste nimetamine esimese eeldusena viitab sellele, et lõbumajades käimist peetakse kõigi meeste jaoks täiesti loomulikuks, kui neil vaid piisavalt raha jätkuks. Vastustest võib samuti

välja lugeda, et kaudselt langeb vastutus selle eest, kas mees käib või ei käi lõbumajas, tema abikaasale, kes ei suuda mehe kõrgendatud seksuaalvajadusi rahuldada või on jahe ja tõrjuv. Lõbumajadel ja prostituutidel on elanikkonna hinnangul täita positiivne roll Eesti ühiskonnas.

POLITSEI HINNANGUD VÄGIVALLA VÕIMALIKKUSELE PROSTITUTSIOONIS

Paljudes riikides korraldatud uuringud viitavad sellele, et vägivald on paratamatu osa prostituudi elus. 2002 aastal korraldatud Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi prostitutsiooni uuringus, kus küsitleti 103 politseinikku, selgitasime, kuidas ohustab prostituute tööandja ja klientidepoolne vägivald.

Politsei hinnangul kuulub tööandja ja kliendipoolne vägivald Eestis prostituudi töö juurde. Tööandja ja kliendipoolset vägivalda on politsei hinnangul kogunud iga teine prostituudina töötav naine. Tööandjapoolne (sutenöörid, lõbumajapidajad) vägivald ohustab prostituute sagedamini kui kliendipoolne vägivald.

PROSTITUTSIOONIST EESTIS EUROOPA KONTEKSTIS

Euroopa riikides on prostitutsiooni tase väga erinev. Lõbumajade klientuur (meeste osakaal, kes on oma elu jooksul külastanud lõbumaju) kõigub 7%st Suurbritannias 45%ni Itaalias.

TABEL. Lõbumajasid külastanud meeste osakaal eri riikides.²

	%des	Aasta
Itaalia	45	1999
Hispaania	39	1992
Šveits	19	1992
Holland	14	1989
Rootsi	13	1996
Eesti	12 ³	2003
Soome	10	1992
Norra	11	1992
Inglismaa	7	1991

Eesti kuulub lõbumajade klientuuri osakaalu poolest Põhjamaade hulka, jäädes märgatavalt maha Itaaliast ja Hispaaniast.

On äärmiselt üllatav, et kuigi klientuuri osakaal on Eestis põhjamaaiselt tagasihoidlik, oleme me prostituutide suhtarvult Euroopas juhtival positsioonil Saksamaa järel, jagades liidegrupis teist-kolmandat kohta koos Austriaga (andmed on Viini kohta).

² Sven-Axel Månsson. Men`s Practices in Prostitution: The Case of Sweden. 1998. Prostitution. Collection of the articles and materials. Oslo. Library of Criminology. 2002.

³ Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuring 2003.

TABEL. Seksteenuste pakkumine: prostituutide arv Eestis ja Euroopas⁴.

	Elanik- konna arv (milj)	Prostituutide koguarv	Prostituutide arv 10 000 elaniku kohta
I Liiderrigid			
Saksamaa	80	300 000	50
Eesti	1,3	4 000 ⁵	30
Viin (Austria)	2	6 000	30
II Keskmise tasemega riigid			
Holland	16	25 000	16
Suurbritannia	60	80 000	13
Taani	5	6 000	12
Belgia	10	12 000	12
Itaalia	58	60 000	10
Kreeka	11	11 000	10
III Madala tasemega riigid			
Prantsusmaa	60	40 000	7
Norra	4,5	3 000	7
Soome	6	4 000	7
Rootsi	8,5	2 500	3

Eesti ületab prostituutide suhtarvult Euroopa keskmist taset üle kahe korra, seejuures vähelevinud prostitutsiooniga riike, nagu Rootsit, 10 korda, Soomet ja Norrat 4 korda.

Vähelevinud prostitutsiooniga riikide hulka kuuluvad vastupidiselt tavaarusaamadele Prantsusmaa ja kolm suuremat Põhjamaad. Kõige vähem on prostitutsioon levinud Rootsis, kus on keelatud nii prostitutsiooni vahendamine kui seksteenuse ostmine ja prostitutsiooni loetakse naistevastaseks vägivallaks. Rootsis on prostituutide suhtarv üle kahe korra madalam kui naaberriikides Norras ja Soomes.

⁴ Donna M. Hughes, Laura Joy Sporcic and Nadine Z. Mendelsohn. Factbook on Global Sexual Exploitation Internetiväljaanne: www.uri.edu/artsci/wms/hughes/factbook.htm

⁵ 2. I. Pettai ja H. Kase "Prostitutsioon ja naistega kauplemine kui lahendamata probleem Eestis. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut 2002.